

Nr 16.

Ankom till riksdagens kansli den 21 maj 1924 kl. 10 f. m.

Första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 16, i anledning av väckt motion, nr 203, om åvägabringande av utredning och förslag i lantarbetarefrågan.

I en inom första kammaren väckt och till dess andra tillfälliga utskott hänvisad motion nr 203 har herr *Möller* hemställt, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta *allsidigt* utreda lantarbetarefrågan och för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kan giva anledning.

Motionen.

Beträffande motiveringen får utskottet hänvisa till motionen.

Utskottet har berett Svenska lantarbetsgivarnas centralförening och Svenska lantarbetareförbundet tillfälle att yttra sig över motionen och äro dessa sammanslutningars yttranden såsom bilagor 1 och 2 fogade till utskottets utlåtande.

Yttranden.

Utskottet får först erinra om riksdagens behandling av förevarande fråga vid 1919 års riksdag. I en inom andra kammaren väckt motion, nr 287, hemställde herr *Lindman* m. fl., att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte, med beaktande av de synpunkter, som framhållits i motionen, låta utreda lantarbetarefrågan och för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kunde föranleda. Andra kammarens fjärde tillfälliga utskott, till vilket motionen hänvisades, sammanförde i sitt utlåtande nr 4 denna motion med motion nr 288 av herr *Sjölander*, som hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning, huruvida och i vilken utsträckning en maximalarbets-tid även måtte bestämmas för arbetare inom jordbruksyrket, samt att Kungl. Maj:t därefter måtte för riksdagen framlägga de förslag, vartill denna utredning kunde föranleda. I anledning av dessa båda motioner hemställde utskottet, att andra kammaren för sin del ville besluta, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa en allsidig och sakkunnig utredning av lantarbetarefrågan, varvid även borde verkställas undersökning angående längden av den nuvarande arbetstiden inom jordbruket samt huruvida, i vilken utsträckning och på

Bihang till riksdagens protokoll 1924. 12 saml. 2 avd. 14 häft. (Nr 16.) 1

Historik.

2 Första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande Nr 16.

vad sätt en begränsning av denna arbetstid måtte kunna åstadkommas, samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Denna utskottets hemställan blev av andra kammaren bifallen, varefter beslutet delgavs första kammaren.

Första kammarens andra tillfälliga utskott, vilket efter hänvisning yttrade sig över motionen, hemställde därvid i sitt utlåtande nr 25, att första kammaren måtte på så sätt biträda andra kammarens i ärendet fattade beslut, att första kammaren beslöte att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhållå, det Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa en allsidig och sakkunnig utredning av lantarbetarefrågan och för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Vid behandlingen i första kammaren av detta utlåtande bifölls utskottets sålunda avfattade hemställan, och som andra kammarens beslut i ämnet således icke blivit oförändrat godkänt, återlämnades jämlikt § 63 riksdagsordningen ärendet till andra kammaren för vidare behandling.

Ärendet återkom emellertid så sent till andra kammaren, att vederbörande utskott avslutat sina arbeten, varför kammaren, utan att hänvisa ärendet till ny utskottsbehandling, förklarade sig vidhålla sitt tidigare fattade beslut. Härigenom förföll frågan vid 1919 års riksdag.

Utskottet.

I den vid innevarande års riksdag föreliggande motionen sammanfattas kravet på utredning med följande ord. »Arbetstidsfrågan, bostadsfrågan, lantarbetarnas rättsliga ställning, lantarbetarnas lönefråga, avancerings- och bildningsmöjligheter, med ett ord sagt lantarbetarkårens sociala lyftning är ett spörsmål av så vital betydelse, att det bör bliva föremål för statsmakternas särskilda intresse.»

Utän att inlåta sig på spörsmålet i vad mån alla de särskilda frågor, motionären sålunda uppräknar, kunna anses vara av natur att böra upptagas till behandling i samband med det huvudspörsmål, som anbefalles till övervägande, finner utskottet, liksom motionären, lantarbetarefrågan vara av stor betydelse och därför värd statsmakternas uppmärksamhet. Av den förebragta historiken framgår även, att riksdagens båda kamrar år 1919 funnit en utredning av frågan önskvärd, ehuru på grund av viss skiljaktighet i kamrarnas beslut utredning då ej kom till stånd. Frågan har emellertid icke lagts åsido utan har i väsentliga delar upptagits till prövning, vilket närmare framgår av följande kortfattade uppgifter.

Lantarbetarnas bostadsfråga förelåg, bland annat, till behandling redan å den tredje internationella arbetskonferensen i Genève år 1921, i vilken Sverige officiellt deltog genom av Kungl. Maj:t utsedda ombud för såväl arbetsgivarna och arbetarna som för regeringen. En redogörelse för denna konferens är intagen i Sociala Meddelanden nr 2 år 1922, och riksdagen har satts i tillfälle att taga del av konferensens resultat genom kungl. propositionen nr 198 till 1923 års riksdag. Med skrivelserna nr 199 och 254 har riksdagen under åberopande av de utlåtanden, som avgivits av respektive

andra lagutskottet (nr 14) och jordbruksutskottet (nr 41) tillkännagivit sin ställning till av konferensen gjorda uttalanden och förslag, och sedermera har Kungl. Maj:t den 12 oktober 1923 fattat beslut i ärendet.

Därvid förordnade Kungl. Maj:t, bland annat, att följande av konferensen antagna förslag till konventioner skulle för Sveriges del biträdas, nämligen angående minimiålder för barns användande till arbete inom jordbruket, angående jordbruksarbetarnas föreningsrätt och angående ersättning för olycksfall i arbete inom jordbruket. Vidare uppdrog Kungl. Maj:t åt socialstyrelsen att i samråd med lantbruksstyrelsen verkställa utredning i anledning av den rekommendation angående jordbruksarbetarnas bostads- och sovplatsförhållanden, som antagits av konferensen. Innehållet av denna rekommendation återfinnes i bilaga 3 till detta utlåtande.

Då riksdagen genom sina uttalanden i nyss omnämnda skrivelser föranlett igångsättande av ovan angivna utredning, saknar utskottet anledning att nu hemställa om ytterligare undersökning rörande lantarbetarnas bostadsförhållanden.

Beträffande därefter frågan om lantarbetarnas rättsliga ställning torde den stå i ett mycket intimt sammanhang med bestämmelserna i den s. k. tjänstehjonsstadgan. Då innevarande års riksdag redan beslutat anhålla, att Kungl. Maj:t snarast måtte verkställa viss utredning och för riksdagen framlägga de förslag, syftande till upphävande av legostadgan för husbönder och legohjon av den 23 november 1833, vartill utredningen kunde giva anledning, anser utskottet det lämpligt, att riksdagen avvaktar resultatet av denna utredning.

Slutligen synes det angeläget, att allt det material samlas, som kan vara erforderligt för ett bedömande av lantarbetarefrågan. I detta hänseende vill utskottet påpeka, att ett ej oväsentligt statistiskt material härutinnan redan är sammanfört under det förberedande arbetet till den ovanberörda tredje internationella arbetarekonferensen i Genève. Av Sveriges delegation för det internationella socialpolitiska samarbetet utarbetades dessutom vid tillfället en broschyr på engelska språket, betitlad »The swedish agricultural labourer», om vilken från vederhäftigt håll fällts det omdömet, att den »i detalj belyser jordbrukets sociala förhållanden inom olika delar av vårt land». Ett värdefullt material föreligger också i den fortlöpande statistik över »Arbetartillgång, arbetstid och arbetslön inom Sveriges jordbruk», som socialstyrelsen årligen upprättar. Till denna statistik äro sedan år 1920 fogade utförliga specialundersökningar rörande olika sidor av lantarbetarefrågan.

Av det anförda framgår, att de viktigaste frågorna i det omfattande spörsmålet om lantarbetarkärens ställning och förhållanden för närvarande äro föremål för statlig undersökning. Det är att befara, att igångsättandet av ytterligare utredningar i ämnet skulle komma att förrycka eller åtminstone fördröja det arbete, som redan påbörjats.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

4 *Första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande Nr 16.*

att förevarande motion icke måtte föranleda någon första kammarens åtgärd.

Stockholm den 20 maj 1924.

På utskottets vägnar:

N. J. F. ALMKVIST.

Närvarande: herrar Almkvist, Rooth*, Julin, Franzén*, Bondeson*, Andersson, Per, i Arbrå, Nilsson, N. A., i Östrabo.

*Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Bilaga 1.

Till första kammarens andra tillfälliga utskott.

I anledning av remiss av herr Gustav Möllers i första kammaren vid årets riksdag väckta motion nr 203 om *åvägbringande av utredning och förslag i lantarbetarefrågan* får Svenska lantarbetsgivarnas centralförening vördsamt anföra följande.

I andra kammaren har herr Sjölander väckt en motsvarande motion (nr 342), som i motiveringen i en detalj, innehåller en utvidgning av herr Möllers. Vad här nedan anförts gäller båda motionerna, således även herr Sjölanders tillägg.

Motionärerna framhålla, att lantarbetarnas arbetstid är för lång och att arbetet blir »tungt och påfrestande», ävensom att lantarbetarnas liv »blir egentligen en enda tung och lång arbetsdag utan någon egentlig omväxling», vilket åstadkommer, att hos »arbetarna förkvävas andliga värden», vilka »aldrig komma till sin rätt», ävensom (herr Sjölander) »ett våldförande på arbetarnas kroppskrafter». Anmärkningarna gälla sålunda både arbetets längd och art.

I fråga om arbetstiden är att märka, att den enligt gällande kollektivavtal utgör genomsnittligt per år 9 à 9,1 timmar per dag, vartill för de arbetare, som köra hästar, tillkommer $\frac{1}{2}$ à $\frac{3}{4}$ timme för rykt av dessa hästar. Det egentliga jordbruksarbetet är sålunda genomsnittligt ej mer än cirka 1 timme per dag längre än industriens 8-timmars arbetsdag. Denna jordbrukets längre arbetstid, som till följd av näringens särskilda drifts- och artsförhållanden är oundgänglig, kompenseras dock, vid jäm-

förelse med industriens arbetstid, därav, att det mesta arbetet sker i friska luften och att arbetet, i motsatt till motionärernas påstående, oemot-sägligt är ett av de mest omväxlande, som kan uppletas. Det innefattar nämligen en mängd olika slags arbeten, vilka under årets lopp succes-sive avlösa varandra. En del av dessa äro visserligen tunga, men dock ej tyngre än annat (industriellt) grovarbete, t. ex. byggnadsarbete, väg- och vattenbyggnad, skogsarbete m. m. — snarare motsatsen.

De tyngre jordbruksarbetena avlösas emellertid i allmänhet av arbe-ten, som kräva relativt litet muskelarbete. Vad särskilt kördrängarna beträffar, vilka vid det större jordbruket äro i majoritet, består arbets-tiden i allmänhet till stor del av förflyttning på åkdon och maskiner, ett arbete, som ju ej kan betecknas som tungt, och varmed i viss mån deras på grund av rykten något längre arbetstid blir i jämförelse med andra jordbruksarbetares kompenserad.

Jordbruksarbetet i allmänhet är det mest naturliga arbetet, inriktat som det är på nydaning och ständig livsförnyelse, allt förhållanden, som mer eller mindre oberoende av det ekonomiska utbytet vid näringen med starka band bundit, binder och alltid kommer att binda dess utövare av olika sociala skikt.

Jordbruket har varit landets huvudnäring, icke allenast med hänsyn till att därifrån de flesta landets innebyggare haft sin utkomst och att näringen producerat livsmedel även för landets övriga befolkningslager, utan även i det avseendet, att jordbruket — trots det i allmänhet klena ekonomiska utbyte, det lämnat sina utövare — till följd av kraften, styrkan, segheten, hälsan och produktiviteten hos dess befolkning för övriga näringar och befolkningslager i stort sett varit urkällan för den mänskliga arbetskraften, manuell och andlig, och som upprätthållare av den sedliga och moraliska kraften hos vårt folk.

Det är därför att i högsta grad ställa sanningen på huvudet, då motionärerna söka framställa lantarbetarna som ett andligt och (herr Sjö-lander) kroppsligt undermåligt och efterblivet befolknings-skikt.

Härmed må vara nog sagt om motionärernas oberättigade nedsättande av jordbruksnäringens kroppsligt arbetande befolknings andliga och kroppsliga egenskaper.

I fråga om i motionärernas motivering förekommande detaljer är följande att bemärka.

Framhållandet å ena sidan av faran av den långa arbetstiden och å andra sidan av ett av förslagen till botemedel mot jordbruksarbetet vid-lådande förmenta olägenheter är motsägande. I stället för nuvarande 10 timmars dagligt lönearbete under sommaren föreslås 8 timmars lönearbete och 2 timmars arbete å nyinrättade arbetarnas egna jordbruk. Det är svårt att förstå, huru ifrågavarande förslag med sålunda i reali-teten bibehållen tid för det manuella arbetet skulle kunna uppliva av för lång arbetstid »förkvävda andliga värden» eller minska ett »väldförande på kroppskrafterna».

Det torde ännu vara ganska outrett, om den förkortade industriella arbetstiden verkat till att industriarbetarna mera än förut, för att tala med herr Sjölander, »njuta de högre nöjen, som litteratur, konst och kultur i övrigt ha att bjuda». Frånsett huru det härmed förhåller sig, så torde herr Sjölanders i och för sig behjärtansvärda önskan, att lant-arbetarna måtte sättas i tillfälle att åtnjuta dessa förmåner sväriligen

6 Första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande Nr 16.

kunna bättre än nu tillgodoses med nyssnämnda förslag till disponerande av sommararbetstidsdagen.

Utan att hava några särskilda förslag till ändring påkalla motionärerna åtgärder till förbättrande av lantarbetarnas »rättsliga ställning». En antydning till sådan åtgärd ligger dock måhända i motionärernas erinringar emot lantarbetarnas anställningsförhållanden, beträffande vilka mellan raderna torde kunna avläsas en önskan, att arbetarna själva skulle avgöra om arbetsstyrkornas storlek och vilka arbetare som skulle finnas å respektive egendomar, sålunda om införande vid jordbruket av en detalj i ett föreliggande kommittéförslag om industriell demokrati. Då redan i detta kommittéförslag jordbruket är undantaget och förslaget för övrigt av skäl, som här ej närmare skola beröras, icke torde hava utsikter att, åtminstone under nuvarande förhållanden, omsättas i svenskt näringsliv, så torde den förutsättningen för jordbrukets bedrivande, som innefattas i företagarens oavvisliga ensamrätt till bestämmande av arbetsstyrkans storlek och sammansättning, icke för närvarande kunna bli föremål för någon ändring.

Om med bristerna i lantarbetarnas »rättsliga ställning» avses brister i tryggheten för arbete och arbetsinkomst, så torde lantarbetarnas ställning i stort sett vara bättre än de flesta lönearbetares, enkannerligen industriarbetarnas. Dels till följd av lag och sedvänja, dels på grund av det hart när omöjliga att avbryta jordbruksdriften är osäkerheten i avseendet nämligen vida mindre vid jordbruket än vid andra näringar.

Det av motionärerna påtalade sammankopplandet mellan arbetarens anställning och hustruns mjölkningsskyldighet, vilket tidigare varit vanligt, försvinner allt mer och mer i den mån som mjölkningssmaskiner införas. Gällande kollektivavtal innehålla för övrigt inga bestämmelser om någon skyldighet för hustrun att mjölka. Om ny arbetare skall anställas och samtidigt mjölkerska behöves, läser ej någon lagstiftning kunna förhindra, att den arbetare får företräde, vars hustru är villig åtaga sig mjölkningsarbete. Någon motsvarighet till det relaterade exceptionella fallet, att en arbetare uppsagts, därför att hans hustru i anledning av väntad barnsörd ej kunde åtaga sig mjölkning, torde dess bättre vara mycket svårt att påvisa. Arbetsgivarens ifrågavarande åtgärd ogillades ock av hans organisation.

Liksom övriga lantarbetarnas förhållanden målas i motionerna lantarbetarnas bostadsfråga i de mörkaste färger. I detta avseende liksom beträffande de flesta andra påtalade omständigheter befruktas motionärernas patos av förhållanden, som varit, och hänsyn har ej tagits till de avsevärda förändringar till det bättre, som oavbrutet pågå, liksom ej heller till den omständigheten, att jordbruket i långt större utsträckning än andra näringar och utan särskild avgift tillhandahåller bostäder åt arbetarna. I gällande kollektiva avtal för jordbruket finnas följande bestämmelser, genom vilka de organiserade arbetsgivarnas skyldigheter beträffande lantarbetarnas bostäder äro fastställda:

»Till arbetaren upplåten bostad skall vara sund och i övrigt i gott skick samt kunna hållas väl uppvärmd.

Familjebostad skall bestå av 2 rum och kök eller 1 rum och kök med tillsammans en golvyta av 35 kvadratmeter (Skåne och Halland 33 kvadratmeter), garderob och skafferier ej inberäknade. Där sådant bostadsutrymme ej beredes, ersättes bristande utrymme med 10 kronor

per är och felande fullt 3-tal kvadratmeter golvyta. Denna ersättning betalas i efterskott.

Till sådan familjebostad skall höra nödiga uthus, nämligen källare eller annan vinterförvaringsplats för potatis, matbord eller annan motsvarande anordning, samt vedbod, vidare tvättstuga och hemlighus eller del i sådana, ävensom för arbetare med stat svinhus samt, där ej ööverstigliga hinder kunna påvisas föreligga, rum för höns, allt i gott skick. Till familjebostad skall vidare höra visst trädgårdsland, vara om möjligt skall finnas bärbuskar och fruktträd.

Bostaden med vad därtill hör, ävensom trädgårdslandet, skall av arbetaren väl vårdas och vid avflyttningen avlämnas i väl rengjort skick. Arbetaren är skyldig att under vegetationstiden hålla hönsen inestängda.

Tjänare i husbondens kost är berättigad till egen säng med sängkläder i varmt och snyggt möblerat rum.»

I överensstämmelse med ifrågavarande bestämmelser hava under de senare åren flertalet bostäder blivit förbättrade och tidsenliga bostäder i stor utsträckning nybyggda.

Vid jordbruket kan visserligen, liksom vid andra näringar, i ett färretal fall förekomma otidsenliga bostäder, men i de ojämförligt flesta fallen äro bostäderna goda eller av så god beskaffenhet, som de ekonomiska förhållandena medge.

Ett av medlen till lantarbetarnas höjande skulle bestå i statsystemets slopande och dess ersättande med ren kontantavlönning (förutom väl bostad och bränsle?). Förslagsställarna torde emellertid här lika litet få med sig arbetarna i allmänhet som arbetsgivarna. I de egentliga jordbrukstrakterna har detta avlöningssystem nämligen hävden för sig och medför nytta för båda parter. Å ena sidan föreslås sloandet av ett avlöningssystem, som i viss utsträckning medger egen produktion, å andra sidan föreslås åtgärder, varigenom en dylik i större omfattning skulle tillgodoses. Konsekventa linjer och logik saknas, som synes, i hög grad i de antydda uppslagen.

Till beredandet av en bättre ställning åt lantarbetarna påyrkas deras förseende med eget jordbruk att drivas jämte lönearbetet. Arbetarens bruksningsdel skulle medgiva honom, dels att hålla minst två kor och odla rotfrukter och spannmål för eget behov, dels tillfälle till trädgårds-, höns- och svinskötsel. Meningen skulle emellertid ej vara att återgå till det gamla torpsystemet. Vari skillnaden från detta system skulle ligga är dock svårt att se, om den ej ligger därunder, att för jorden med uthus skulle betalas kontant arrende — något som emellertid förekommer även vid nuvarande torparrenden. Förslaget är uppenbarligen av ekonomiska och andra skäl i allmänhet ogenomförbart. Det förutsätter nämligen uppförandet av nya ekonomibyggnader, vilket skulle draga oerhörda kapitalutlägg, som bleve oräntabla och därför omöjliga att anskaffa. Då det egna arrendejordbruket vidare ej kan ligga allt för långt från nuvarande bostäder, vilka väl fortfarande skulle användas, måste för de nya jordbrukslotterna den närmast gården liggande jorden utstyckas, vilket självfallet ej kan ske.

Den viktigaste delen av motionerna hänför sig tydligen till förbättrandet av lantarbetarnas allmänna ekonomiska förhållanden. I likhet med motionärerna skulle jordbrukets företagare intet livligare önska, än att lantarbetarnas ekonomiska förhållanden verksamt kunde förbättras, och detta även i eget intresse. Förmåga av konkurrens om arbets-

kraften med industri och andra näringsgrenar på även det ekonomiska området skulle, fränsett de andra fördelar, som följde av förutsättningen härför, bliva jordbruket till största gagn.

Jordbruket har ock på senare år, i motsats till vad motionärerna vilja göra troligt och oaktat arbetskostnaderna representera näringens största utgiftspost, gjort vad det kunnat och ofta mer än så — som bekant hava de två sista åren det mesta av landets jordbruk gått med förlust — för att tillgodose lantarbetarnas krav på avlöningar. Under det att jordbrukets produkter för närvarande stå 25 à 30 procent över förkrigspriserna, ligga nu utgående kontanta löner enligt socialstyrelsens senaste uppgifter, vad statavlönade arbetare beträffar, omkring 87 à 88 procent, och för dagavlönade, manliga arbetare lägst 58 upp till 75 procent över lönerna av år 1913. De kvinnliga tjänarnas löner ligga enligt samma källa lägst omkring 79 och upp till omkring 94 procent över 1913 års löner.

Förhållandet mellan jordbrukets avkastningsförmåga och de kontanta arbetslönerna har sålunda under kristiden förskjutits till arbetarnas favör. Härtill kommer, vad de statavlönade arbetarna beträffar, en viss i angivna siffror ej inkluderad höjning av naturaförmanerna (staten). Motionärernas sifferbelysning av jordbrukslönerna har sålunda en högst ensidig inriktning, i det att de i avseendet, liksom beträffande framställningen i allmänhet av lantarbetarnas förhållanden, förbisett de förändringar till det bättre, som även utan lagstiftningsåtgärder blivit genomförda.

Jordbrukets egna möjligheter att åstadkomma någon avsevärdare förbättring i arbetarnas nuvarande förhållanden, särskilt i fråga om lönerna, äro emellertid som bekant mycket begränsade. Näringens förmåga att betala löner är självfallet direkt beroende av dess allmänna ekonomiska förhållanden, vilka för närvarande, enligt vad allmänt är känt och erkänt, inge stora bekymmer. Gjorda bemödanden att intressera statsmakterna för något effektivare stöd för näringen hava ej lyckats. Denna statens negativa politik har särskilt omfattats av motionärernas eget parti. Om de med sina motioner avse en nyorientering i detta avseende, framgår ej; försävt så emellertid ej skulle vara fallet, förefalla motionerna skäligen ändamålslösa. Tillgodoseendet av motionärernas önskemål om förbättrade förhållanden för jordbrukets arbetare förutsätter nämligen ytterst ett statens ingripande till verkligt förbättrande av jordbrukets förhållanden i allmänhet. I saknad av en utredning beträffande härför erforderliga åtgärder torde en utredning i lantarbetarefrågan enbart ej kunna föranleda till något positivt resultat.

Stockholm den 7 mars 1924.

Svenska lantarbetsgivarnas centralförening.

JAC. BENNET.

A. H. Carell.

Bilaga 2.

Till första kammarens andra tillfälliga utskott.

Då utskottet begärt vårt yttrande över av herr Möller vid innevarande års riksdag väckt motion om utredning och förslag i lantarbetarefrågan, tillåta vi oss först fästa utskottets uppmärksamhet vid den mängd av protestuttalanden och resolutioner, som under årens lopp vid möten runt om i landet antagits av tusentals organiserade lantarbetare, vari man krävt den nuvarande legostadgans avskaffande.

Dessutom erinra vi om de så gott som årligen återkommande massvräkningarna av lantarbetarefamiljer, vilka undantagslöst skett med stöd av gällande legostadga. Att denna lag har ett sådant innehåll och tillämpas på ett sådant vis, att den hunnit väcka en grundlig avsky bland de arbetare, som drabbas av densamma och att dessa så gott som undantagslöst kräva lagens avskaffande, är för oss ställt utom allt tvivel.

Motionären har pekat på huru lagen genom sina verkningar håller arbetarna nere i ekonomiskt och socialt betryck. Under vår verksamhet ha vi ständigt vunnit erfarenheter, som tvinga oss att understryka dessa synpunkter.

Vi ha emellertid funnit, att lagen icke blott är ett starkt hinder för den enskilda arbetarens rörelsefrihet och möjlighet till ekonomiskt förvärv, utan att densamma även, åtminstone under de senaste åren i avsevärd utsträckning hindrat tillförseln av nödvändig arbetskraft till landets jordbruk.

Under den industriella depressionsperioden, då tiotusentals arbetare gingo arbetslösa och samhället nödgades att iscensätta s. k. nödhjälpsarbeten och utbetala miljoner i arbetslöshetsunderstöd föredrogo dessa arbetslösa industriarbetare på många skäl nödhjälpsarbetet, eller rent av att leva på arbetslöshetsunderstödet. Ett skäl för deras hållning var, att jordbrukets arbetsgivare med stöd av legostadgan lyckats tvinga ned jordbruksarbetarnas löner under nödhjälpslönerna och ibland även under arbetslöshetsersättningen. Ingen bör förvåna sig över att jordbrukarna under sådana förhållanden blevo utan den nödvändiga arbetskraften i all synnerhet som industriarbetarna, om de flyttat över till jordbruksarbetet, vid detta skulle ha fått en ända till tre timmar längre arbetsdag än de förut varit vanda vid. Härav förorsakades samhället dryga onödiga kostnader och jordbruket blev utan en nödvändig arbetskraft.

Även under vanliga lugna förhållanden, eller under uppåtgående konjunkturer, är denna lag oförmånlig till sina verkningar för arbetarna. På grund av årsanställningen och tidpunkten då avtalet utgår äro de städslade arbetarna icke i tillfälle att under året byta plats även om ett förmånligt arbete skulle bjudas dem. Denna bundenhet i anställningsvillkoren gör den vid friare förhållanden vande industriarbetaren ytterst obenägen att taga anställning vid jordbruket.

Dessutom har legostadgan givit husbonden ett inflytande över arbetarens privatliv, och skapat en sådan anda på arbetsplatserna, att den vid friare förhållanden vande arbetaren icke känner sig kunna trivas därmed.

Motionären har tvevelsutän även rätt däri, att arbetarebostäderna på

landsbygden mångenstädes icke på långt när fylla rättmätiga krav på en människovärdig bostad och att statsmakterna böra övervaka förhållandena och på allt sätt bidra till dragligare förhållanden. Oss förefaller det emellertid, som om det osäkerhetsförhållande under vilket arbetarna nu »besitta» sina bostäder innehöll den största faran för arbetarnas lugn och trevnad samt att statsmakternas första åtgörande bör bli att likställa arbetarnas bostäder på landsbygden i hyresavseende med andra under hyreslagen inrymda bostäder.

Som bekant ingår nu bostaden som en arbetarnas löneförmån och kommer en fnurra på tråden emellan parterna, eller arbetsgivaren icke längre behöver arbetaren, är den senare ganska snart ställd inför utsikten att godvilligt avflytta från bostaden, eller bli vräkt av lagens ombud och på egen bekostnad.

Principen bör därför bli: kontant betalt för av arbetaren utfört arbete per timme räknat; med skyldighet för arbetaren i egenskap av hyresgäst av arbetsgivarens bostad erlagga kontant hyra åt denne.

Av flera skäl kunna vi emellertid icke dela motionärens tankegång, när han föreslår att lantarbetarna skola tilldelas (avlönas med?) t. ex. 2 tunnland jord.

Dels anse vi att jordbrukets lönearbetares arbetstid icke inom en överskådlig framtid kan ställas så kort, att arbetaren efter slutat arbete hos arbetsgivaren kan orka med ett ytterligare dagsverke i sitt hem.

I regel äro de så fattiga och utarmade att de visst icke kunna skaffa sig vare sig nödiga levande eller döda inventarier.

Denna fattigdom och det beroende i vilket de levat, i förening med den hittills allt för långa arbetsdagen, ha fört med sig, att massor av lantarbetare redan under gången tid misskött såväl sina små trädgårds- som potatisland.

Om livet för statarna hittills varit trist, och arbetstiden lång, kunna vi icke inse, att man råder bot på dessa missförhållanden genom att knappa av deras arbetstid till att bli jämförlig med andra lönearbetares lagstadgade arbetsdag, och sedan ordna det så att de få ytterligare en arbetsdag i sina hem.

De få arbetare, som möjligen ha medel för anskaffning av inventarier m. m. skola anse det alltför riskabelt att lägga ned kostnader på jorden och inventarier under en så kortvarig och osäker anställning.

Åtta till tio timmars dagligt arbete i jorden med nuvarande arbetstakt vid jordbruket, är nog. Det är en psykologiskt oriktig föreställning, att det efter en sådan arbetsdag, det skulle ligga något uppfriskande eller tilldragande i att sedan dagligen fortsätta samma arbete ens för egen räkning.

Ju mera man granskar detta projekt dess orimligare förefaller detsammes realiserande.

Efter dessa korta erinringar vilja vi instämma i motionärens krav på en allsidig utredning av lantarbetarefrågan.

Stockholm den 15 mars 1924.

För Svenska lantarbetareförbundets styrelse.

ALBIN HANSSON.

Ordförande.

Billaga 3.

Rekommendation angående jordbruksarbetarnas bostads- och sovplatsförhållanden.

Generalkonferensen av nationernas förbunds internationella arbetsorganisation,

vilken av styrelsen för internationella arbetsbyrån sammankallats till Genève och där samlats den 25 oktober 1921 till sitt tredje sammanträde samt beslutit antaga vissa förslag angående jordbruksarbetarnas bostads- och sovplatsförhållanden, vilken fråga innefattas i fjärde punkten på dagordningen för sammanträdet,

ävensom beslutit, att dessa förslag skola taga form av en rekommendation,

antager efterföljande rekommendation att underställas internationella arbetsorganisationens medlemmar för att av dem tagas i övervägande med hänsyn till dess förverkligande genom nationell lagstiftning eller på annat sätt jämlikt bestämmelserna i del XIII av fördraget i Versailles och motsvarande delar av de övriga fredsfördragen.

Generalkonferensen av internationella arbetsorganisationen hemställer:

I.

Att varje medlem av internationella arbetsorganisationen måtte, såvida icke redan så skett, på lagstiftningens väg eller annorledes, under beaktande av de särskilda förhållanden, klimatiska eller andra, som öva inflytande på landets jordbruk, och i samråd med vederbörande arbetsgivar- och arbetarorganisationer, där dylika finnas, reglera jordbruksarbetarnas bostads- och sovplatsförhållanden.

II.

Att dylik reglering måtte tillämpas på alla de lokaler, som av arbetsgivarna tillhandahållas arbetarna, vare sig dessa härbärgeras var för sig eller gruppvis eller jämte sina familjer och vare sig de härbärgeras i arbetsgivarnas hus eller i byggnader, som av arbetsgivarna ställts till arbetarnas förfogande.

III.

Att dylik reglering måtte innefatta följande bestämmelser:

a) Såvida ej de klimatiska förhållandena göra uppvärmning onödig, böra bostäder, avsedda för arbetarfamiljer, grupper av arbetare eller enskilda sådana, innehålla rum, som kunna uppvärmas.

b) Lokaler, avsedda för härbärgerande av grupper av arbetare, skola vara försedda med en säng för varje arbetare samt så inrättade och belägna, att de medgiva arbetarna att tillgodose snygghetens krav. Skilda lokaler skola tillhandahållas åt personer av olika kön. I familjebostäder skola lämpliga anordningar vidtagas för barnen.

c) Stall, ladugårdar eller öppna skjul må ej användas till beredande av sovplats åt arbetarna.

12 *Första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande Nr 16.*

IV.

Att varje medlem av internationella arbetsorganisationen måtte vidtaga åtgärder för att trygga tillämpningen av här åsyftade reglering.

Detta rekommendationsförslag antogs vid konferensens sammanträde den 15 november 1921 med 74 röster (däribland svenska delegationens samtliga) mot 12.
